

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18

Fylke: Hordalans

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Etne

Emne: Juletre og julehalm.

Bygdelag: Etne

Oppskr. av: Øystein Grønstad

Gard:

(adresse): Etne

G.nr.

Br.nr.

- A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Egen røynsle om juletre
Om julehalm etter min far som var føtt 1834.
- B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1) Juletre er almindelig i bygden og så at si alle boplasser har juletre nu for tiden.
- 2) Da jeg var barn (føtt 1875) var det ikke juletre heromkring, men omkring 1890 begyndte folk med juletre. Jeg tror en av grundene til at det blev brukt juletre var den, at her utkom et barneblad som het " Börne-tidende" og dette blad var nokså meget utbredt her. I " Börnetidende" var det jevnlig avtegnet juletreer og det var mange intresante fortellinger omkring juletre og julefeiring. Så begyndte de fremmeligste at bruke juletre og på nogen få år var skikken almindelig utbredt over største delen av bygden.
- 3) Det gik nokså lang tid fra juletreet var tat i bruk i hjemmene og til at juletreer anvendtes på fester og sammenkomster. I min ungdom forkom ikke nogen fester i heletaget, med undtagelse av hjemmets fester med slegt og naboer. Foreninger fantes ikke her i den tiden.
- 4) Förend juletreet kom ibruk, var det til vanlig ingen ekstrapynting i stuerne her.
- 5) Om en har juletre, så er det ikke nogen serlig pynt i stuene nu heller, men en anvender gjerne noget lys ekstra for å pynte op og serlig nu efterat det elektriske lyset er tat ibruk, så brukes betydelig ekstra lys i julen.
- 6) Et vanlig juletre må være noget over en manns höide, og det er vel det almindelige. Men mindre treer forekommer også ofte helt ned til ca. 50 cm. höide og det settes da på et bord. Sådanne små tre brukes gjerne av eldre folk når der ikke er barn, og for å holde tradisjonen vedlike, så pyntes op et lite juletre med den pynt som bruktes i den tid barnene var med i julen.
- 7) Med hensyn til pynten på juletreet så har det forandret seg meget i min tid. Til pynten har alltid hört lys, nu i den senere tid også elektrisk lyssett. I den förste tiden var det helst matvarer, nötter o l. tret pyntedes med, men lidt om sen er matvarene forsvundet og nu er pynten foruten rikelig med lys forskjelleg slag glasstas og papirsaker.

- 2
- 8) Juletreet pyntes fortrinsvis av husfaren og hvor det er mindre barn så gjøres det oftest så, at når kvelden kommer og husfaren har pyntet tret i enrum, så tenner han lysene og barnene og den øvrige familie kommer inn i stuen til det pyntede og oplyste juletre.
 - 9) Juletret står på gulvet vis det er et almindelig stort tre i minst mannshöide. Mindre tre står på et bord på et lagelig sted.
 - 10) Lysene på treet tennes første gang på juleaftet og lysene brenner da gjerne utover kvelden inntil folkene går til ro. Senere tennes lysen alle tre juledagene om kvelden og så tennes lysene nytårsaften og nytårsdag om kveldene. Så tennes lysene de kveldene som det er familiesammenkomster. Og tilslut tennes lysene kvelden før treet taes væk å det kan være enten trettendedagen, Tjuendedagen eller Kyndelsmessedagen (2. februar).
 - II) Serlig hvor der er barn så blir treet sat ut på gulvet og barn og voksne går rundt treet og synger julesalmer. Det kan være : "GlædeJul" , " Her kommer dine arme små" , " Jul med din glæde " og flere andre.
 - I2) Juletret blir stående utover ialfall minst til trettendedag jul (6.januar) men ofte helt til Kyndelsmesse.
 - I3) Höstingen av juletret var serlig aktuelt den tiden da det væsentlig var pyntet med nøtter og matvarer. og da var det en vis höytid for barna å foreta denne höstingen. Senere er også gjerne barna med å tar ned lys å pynt av treet.
 - I4) Her i bygden er det overveiende gran som brukes til juletre, men der det er vanskelig om gran blir det brukt furu, og i enkelte tilfeller Brakje (eåner).
 - I5) Da her i herredet overalt er skog til juletre, så forekommer ikke kunstige juletreer.
 - I6) Her i ströket har en ikke set at der er sat op trer utenfor huset i julegelgen. Juleneket sette her overalt i et naturlig tuntre.

+++++

~~Juletræet~~ Julehalm - Juladott.

Om dette er her ingen erindring, kun fortellinger fra avdöde.

- 1) Det var sikker skik för i tiden at hele familien skulle ligge i halm på gulvet julenatten.
- 2) Halmen som anvendtes blev bundtet i vondler å båret inn i stuen og bredt utover helst i nærheten av ovnen eller varmestedet.
- 3-4) Når kveldsmaten var spist å juleevangeliet læst og alle hadde fåt sine juledrammer, så blev halmen bredt utover gulvet i så stor utstrekning som nødvendig for at alle kunde få plass. Så fik hver et åklæde til å ha over seg og så sov da hele familien der julenatten , men ikke andre netter. Så måtte lyset brenne hele julenatten og de hadde hver sin vakt til å sitte oppe og passe lyset og det var en ulykke vis lyset sluknet julenatten.